

Hrvatske u Zagrebu 1860—1873, I, Društvena struktura nosilaca političkih i privrednih institucija», i »... II, Društvena struktura nosilaca kulturnih institucija i članova vodeće grupe«, Zagreb 1987. i 1988). Međutim, u nedostatku više općih sinteza i zasebnih studija, za nas osobito postaju zanimljiva pravno-povijesna izdanja. U novije doba osobitu je pažnju privuklo jedno takvo djelo dvojice autora — prof. dr. Luje Margetića i prof. dr. Hodimira Sirotkovića; obojica su umirovljeni profesori pravnih fakulteta — prvi iz Rijeke, drugi iz Zagreba, te izvanredni članovi Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Prvi je veoma poznati stručnjak za povijest i pravnu povijest antike i srednjega vijeka, a drugi isto tako veoma poznati stručnjak za novi vijek. Njihova zajednička knjiga nosi naslov »Povijest država i prava naroda SFR Jugoslavije«, a zapravo je veoma opsežan tekst (str. 414), s lijepim grafičkim rješenjima; na omotnicama su otisnute po jedna stranica Vinodolskog zakona i Dušanova zbornika. To je niz vrlo sadržajnih i cjelovitih studija, koje imaju i popise izvora i literature. Podijeljena na temeljit »Uvod« i četiri obimna dijela (»Nastanak i razvitak srednjovjekovnih država i prava jugoslavenskih naroda i zemalja u buržoaskom razdoblju do 1918. godine«, »Državopravni razvitak stare jugoslavenske države 1918—1941.«, »Stvaranje nove jugoslavenske države i prava 1941—1945.«). Ova knjiga je u prvome redu namijenjena studentima pravnih fakulteta u SR Hrvatskoj, ali je njena vrijednost odmah zapažena i znatno šire (od »Službenog lista SFRJ« u Beogradu ista je 1988. godine dobila nagradu kao »najbolje djelo u oblasti pravnih nauka«). Međutim, njezin je sadržaj i doprinos povijesnoj znanosti, a iz nabrojanih naslova odmah je uočljivo da autori nisu mogli u svome izlaganju mimoći ni povijest institucija u nas (do prvih godina poslije II. svjetskog rata, do kada kronološki ide sadržaj ove knjige). Točnije rečeno — institucije i jesu osnov najvećeg dijela zanimanja autora ove knjige, koji tumače kakvi su bili preduvjeti za njihovo osnivanje, kako je teklo njihovo formiranje, kako su se transformirale ili nastajale, kako su stare institucije utjecale na život jugoslavenskih naroda i njihove institucije. Sve te institucije nisu samo opisane već i na nov način kritički vrednovane, sa saznanjima koja su upotunjena novim podacima iz literature ili onima koje su doprinos istraživačkog truda samih autora. Na kraju ove bilješke treba reći da je u uvodu dat i osvrt na pravno-povijesna vrela (anali, kronike, povijesna djela, zakoni, statuti, urbari, isprave). (P. STRČIĆ).

MIROSLAV BERTOŠA O ZLIKOVcima I PROGnanicima. Europski interes za kriminalni segment društvenoga života privukao je pisca, i on piše svoju studiju, *Zlikovci i prognanici. Socijalno razbojništvo u Istri u XVII. i XVIII. stoljeću* (Pula, 1989, str. 254), »prethodnu analitičku skicu za buduću historiju razbojništva u mletačkom dijelu Istre«. U pokrajini neimaštine, gladi i depopulacije bilo je »duboko ukorijenjeno i razbojništvo, te opća nesigurnost, opasnost i strah«. Na temelju raspoložive arhivske građe, koju Bertoša izvrsno poznaje, piše on stanovitu svoju »crnu kroniku« i s pravom karakterizira razbojništvo kao popratnu pojavu gospodarske i demografske krize u Istri. Dobro zapaža kako razbojništvo, doduše, ima društvene korijene, ali da se ubrzo njegovi nosioci pretvaraju u obične zlikovce: »Po porijeklu prijestupa socijalan — čak i onda kada se radilo o pobuni protiv nepravde — banditizam se u Istri redovito pretvarao u asocijalnu pojavu«. Kako je pisac također upozorio na europsku (u njoj i našu) literaturu o predmetu, čitatelj može problematizirati predmet i steći vlastitu sliku o značenju i dometima istraživanja takvih društvenih pojava. (T. MACAN).